

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Андрух Віталій Васильович, 1988 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2011 році Національну юридичну академію України імені Ярослава Мудрого за спеціальністю «Правознавство», здійснює адвокатську діяльність, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Донецького державного університету внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький, від 28 травня 2025 року № 292, у складі:

Голови разової
спеціалізованої вченої ради:

Ольга КОВАЛЬОВА, доктор юридичних наук, доцент, декан факультету № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Рецензентів:

Дмитро ПИЛИПЕНКО, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Артем КОВАЛЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Офіційних опонентів:

Оксана КАПЛІНА, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри кримінального процесу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого;

Сергій КОВАЛЬЧУК, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики, Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія»,

на засіданні 24 липня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Віталію АНДРУХУ на підставі

публічного захисту дисертації «Оскарження у досудовому кримінальному провадженні» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому державному університеті внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький.

Науковий керівник – Тимур ЛОСКУТОВ, доктор юридичних наук, професор, Донецький державний університет внутрішніх справ, професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, в якому дотримано вимоги пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Зокрема, отримано нові наукові результати щодо загальної характеристики та ефективності оскарження у досудовому кримінальному провадженні, оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів досудового кримінального провадження.

Так, уперше:

- сформульовано визначення оскарження у досудовому кримінальному провадженні як обумовленого приписами норм кримінального процесуального законодавства та / або змістом принципів кримінального судочинства, ініційований заінтересованими учасниками досудового кримінального процесу або іншими заінтересованими особами порядку судової перевірки законності та обґрунтованості рішень, дій та бездіяльності сторони обвинувачення та рішень слідчих суддів з метою забезпечення процесуальних прав, захисту матеріальних прав, свобод і законних інтересів людини у досудовому кримінальному провадженні;

- доведено, що оскарження у досудовому кримінальному провадженні виконує наступні функції: 1) забезпечення процесуальних прав, свобод і законних інтересів; 2) захисту матеріальних прав, свобод і законних інтересів. Функція забезпечення процесуальних прав, свобод і законних інтересів реалізується за допомогою оскарження до слідчого судді рішень, дій чи бездіяльності сторони обвинувачення, а функція захисту матеріальних прав, свобод і законних інтересів – шляхом оскарження в апеляційному порядку рішень слідчих суддів;

- визначено, що ефективність оскарження у досудовому кримінальному провадженні – це здатність оскарження на підставі якісних процесуальних норм та / або змісту принципів кримінального судочинства, шляхом судової перевірки законності та обґрунтованості рішень, дій та бездіяльності сторони обвинувачення та рішень слідчих суддів, що ініційована заінтересованими учасниками кримінального процесу або іншими заінтересованими особами, за мінімальний термін часу досягнути мети щодо забезпечення процесуальних прав, захисту матеріальних прав, свобод і законних інтересів людини у досудовому кримінальному провадженні;

- констатовано, що напрямами підвищення ефективності оскарження у досудовому кримінальному провадженні є: деформалізація нормативних вимог до оформлення та подання скарги до суду (слідчого судді); удосконалення підстав, умов та порядку судового оскарження рішень, дій та бездіяльності сторони обвинувачення; скасування оскарження до прокурора рішень, дій та бездіяльності сторони обвинувачення; розширення меж апеляційного оскарження щодо окремих рішень слідчих суддів; запровадження касаційного оскарження на досудовому кримінальному провадженні; врегулювання порядку досудового кримінального провадження у випадку подання та розгляду конституційної скарги.

Удосконалено:

- наукові погляди щодо неможливості оскарження дій сторони обвинувачення у досудовому кримінальному провадженні. Запропоновано у кримінальному процесуальному законі передбачити підставу, умови і коло осіб щодо оскарження дій дізнавача, слідчого або прокурора у досудовому кримінальному провадженні;

- доктринальні положення стосовно недосконалості правового регулювання оскарження повідомлення про підозру у досудовому кримінальному провадженні. Встановлено, що у КПК України відсутні матеріально-правові (повнота змісту підозри, правильність кримінально-правової кваліфікації) та кримінальні процесуальні (належний суб'єкт, дотримання строків, наявність достатності доказів, роз'яснення прав підозрюваного, виконання порядку вручення) підстави для оскарження повідомлення про підозру;

- теоретичні положення щодо неможливості оскарження недотримання слідчим суддею розумних строків у досудовому кримінальному провадженні. Обґрунтовано, що в змісті КПК України необхідно врегулювати процедуру оскарження в апеляційному порядку недотримання слідчим суддею розумних строків у досудовому кримінальному провадженні.

Дістало подальшого розвитку:

- наукові уявлення щодо дефектності правової регламентації оскарження бездіяльності сторони обвинувачення у досудовому кримінальному провадженні. З'ясовано, що відсутність у КПК України чітких часових меж щодо вчинення дій сторони обвинувачення обумовлює неефективність оскарження бездіяльності дізнавача, слідчого або прокурора у досудовому кримінальному провадженні;

- доктринальні положення щодо розширення меж оскарження щодо окремих рішень сторони обвинувачення у досудовому кримінальному провадженні. Доведено, що оскарженню до слідчого судді мають підлягати рішення сторони обвинувачення про: оголошення особи в розшук; визнання речовим доказом тимчасово вилученого майна; призначення групи слідчих або зміну групи слідчих; визначення підслідності.

Дисертація виконана державною мовою та відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерством освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 11 наукових публікацій за темою дисертації, з них 8 статей, у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Андрух В. В. Недоліки правової регламентації оскарження недотримання розумних строків у досудовому кримінальному провадженні. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 432-438.

2. Андрух В. В. Проблеми правового регулювання оскарження повідомлення про підозру. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 84. Ч. 4. С. 11-17.

3. Андрух В. В. Проблеми апеляційного оскарження судових рішень, пов'язаних із забезпеченням права на свободу та на недоторканість права власності у досудовому кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 286-293.

4. Андрух В. В. Поняття ефективності оскарження у досудовому кримінальному провадженні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2024. № 4. Т. 35 (74). С. 94-99.

5. Андрух В. В. Напрями підвищення ефективності оскарження у досудовому кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 85. Ч. 4. С. 11-17.

6. Андрух В. В. Щодо оскарження окремих процесуальних рішень у досудовому кримінальному провадженні. *Право.ua*. № 3. 2024. С. 108-115.

7. Андрух В. В. Дефекти нормативного регулювання оскарження деяких процесуальних рішень сторони обвинувачення у досудовому кримінальному провадженні. *Наше право*. 2024. № 3. С. 75-82.

8. Андрух В. В. Проблемні питання нормативної регламентації оскарження дій чи бездіяльності сторони обвинувачення у досудовому кримінальному провадженні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 1. С. 691-696.

У дискусії взяли участь голова та члени разової спеціалізованої вченої ради:

1. Ольга КОВАЛЬОВА, доктор юридичних наук, доцент, декан факультету № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ, голова ради – виступ позитивний, без зауважень.

2. Дмитро ПИЛИПЕНКО, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дав позитивну рецензію із зауваженнями:

1). У підрозділі 1.3. дисертації (с. 73) автор наголошує на доцільності запровадження до чинного КПК механізму оскарження дозволу слідчого судді,

суду щодо примусового відібрання біологічних зразків для експертизи.

Така пропозиція дисертанта потребує додаткової аргументації, адже, подібна ініціатива неодмінно збільшуватиме процесуальний строк проведення експертизи. В окремих випадках це матиме негативні наслідки, адже проміжок часу потрібний для отримання необхідної доказової інформації – може відігравати ключове значення в кримінальному провадженні. Наприклад для встановлення наявності відповідних речовин та/або їх концентрації в біологічній рідині підозрюваної особи.

2). На с. 112 дисертаційного дослідження здобувач пропонує доповнити ч. 1 ст. 303 КПК України положенням щодо можливості оскарження рішення прокурора, слідчого про визнання речовим доказом тимчасово вилученого майна. Така авторська пропозиція потребує додаткового обґрунтування, адже під час стадії досудового розслідування зацікавлені особи мають законодавчу визначену можливість відстояти особисті майнові права та інтереси шляхом оскарження ухвали слідчого судді про арешт майна, відповідно до ст. 309 КПК України.

3). У розділі 2 автор приділяє змістовну увагу проблематиці чинного порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності представників сторони обвинувачення, а також слідчого судді на стадії досудового розслідування, пропонуючи низку законодавчих новел, які розширюють правові можливості на оскарження з боку зацікавлених осіб. Разом з тим, здобувач в межах дисертаційного дослідження фактично оминає увагою проблематику запобігання зловживанню правом на оскарження, яке неодмінно актуалізуватиметься за умов збільшення правових можливостей на оскарження.

4). Аналізуючи критерії ефективності оскарження у досудовому кримінальному провадженні (підрозділ 3.1.) здобувач наголошує, що до них належать результати реалізації засад верховенства права, законності, доступу до правосуддя, дотримання розумності строків.

Разом з тим, враховуючи специфіку правовідносин у межах інституту оскарження, в якому відбувається фактична конвергенція особистих та державних інтересів, критерії ефективності цього інституту також доцільно розглядати крізь призму реалізації засад диспозитивності та публічності.

5). На с. 180 (підрозділ 3.2.) дисертант зазначає, що для ефективності інституту оскарження необхідно запровадити процедуру надання роз'яснень заявнику щодо способів усунення виявлених недоліків, без залишення скарги без розгляду (повернення скарги). Водночас, на жаль, здобувач не роз'яснює зміст цієї процедури та порядок її реалізації в кримінальному провадженні.

3. Артем КОВАЛЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дав позитивну рецензію із зауваженнями:

1). Надто узагальненим видається підхід дисертанта, за якого виокремлено лише дві функції оскарження у досудовому кримінальному провадженні: (1) забезпечення процесуальних прав, свобод і законних інтересів та (2) захист

матеріальних прав, свобод і законних інтересів. На думку рецензента, функціонал аналізованого автором інституту кримінального процесу може бути розглянутий більш детально із виокремленням забезпечувальної, правореалізаційної, правозахисної, правовідновлювальної, каральної (санкційної), профілактичної та низки інших функцій.

2). Вразливою до критики видається пропозиція дисертанта регламентувати у ч. 1 ст. 303 КПК України можливість оскарження до слідчого судді рішення (постанови) слідчого, прокурора про визнання речовим доказом тимчасово вилученого майна (стор. 110-112, 207 рецензованої роботи). По-перше, чинний КПК України не містить жодної вимоги щодо винесення окремої постанови про визнання об'єктів речовими доказами (а також доказами-документами) у кримінальному провадженні; указані процесуальні документи складаються уповноваженими особами скоріше за колективною «звичкою» (така вимога була передбачена ст. ст. 79, 83 КПК України 1960 року). По-друге, подальша доля тимчасово вилученого майна й за поточних положень КПК України підлягає обов'язковому вирішенню в провадженні слідчого судді у порядку розгляду клопотання про накладення арешту на майно. Запропонована дисертантом форма оскарження фактично дублюватиме розгляд слідчим суддею питання про арешт майна та створить можливості для зловживання особами процесуальними правами шляхом подання необґрунтованих скарг на рішення про визнання майна речовим доказом. Водночас вважаємо, що означену дисертантом проблему «формального» розгляду та «автоматичного» задоволення слідчими суддями клопотань про арешт майна неможливо вирішити штучним створенням альтернативної форми судового розгляду того самого питання.

3). Додаткової аргументації потребує й позиція дисертанта щодо запровадження попереднього судового контролю за здійсненням примусового освідування та встановлення можливості оскарження відповідного рішення слідчого судді в апеляційному порядку (стор. 115-117, 208 дис.). Так освідування зазвичай проводиться як невідкладна слідча (розшукова) дія, метою якої є виявлення й фіксація на тілі особи слідів кримінального правопорушення та/або тілесних ушкоджень, які через зволікання правоохоронців можуть бути знищені або зникнути внаслідок природніх процесів загоєння. Запровадження попереднього судового контролю може призвести до затягування із вирішенням питання про дозвіл на примусове освідування та унеможливити проведення такої процесуальної дії як невідкладної. У свою чергу вирішення питання про законність уже проведеного примусового освідування на думку рецензента є повноваженням суду першої інстанції, який за чинного законодавства має переважне право на офіційну оцінку доказів на предмет їх допустимості.

4). У рецензованій дисертації детально розглянуто правові підстави, форми, межі та юридичні наслідки розгляду слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора. Проте автор роботи, нажаль, оминув увагою надактуальну проблему відсутності правової регламентації процедури доказування (подання, дослідження, оцінки доказів) у таких провадженнях слідчого судді.

4. Оксана КАПЛІНА, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувачка кафедри кримінального процесу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, опонент – дала позитивний відгук із зауваженнями:

1). Визначаючи поняття оскарження у досудовому кримінальному провадженні, дисертант зазначає, що судова перевірка здійснюється з метою забезпечення процесуальних прав, захисту матеріальних прав, свобод і законних інтересів людини у досудовому кримінальному провадженні (с. 22, 42). Разом з тим, у змісті дисертаційного дослідження автор робить акцент на забезпеченні процесуальних та матеріальних прав особи за допомогою реалізації певного виду оскарження у досудовому кримінальному провадженні. У зв'язку з цим, цікаво почути позицію дисертанта щодо забезпечення законних інтересів особи шляхом здійснення оскарження під час досудового кримінального провадження.

2). У цілому підтримуючи ідею автора про те, що функція забезпечення процесуальних прав, свобод і законних інтересів реалізується за допомогою оскарження до слідчого судді рішень, дій чи бездіяльності сторони обвинувачення, а функція захисту матеріальних прав, свобод і законних інтересів – шляхом оскарження в апеляційному порядку рішень слідчих суддів (с. 22, 202-203), слід звернути увагу, що дисертант не повністю є послідовним щодо змісту вказаного результату під час здійснення дисертаційного дослідження. Зокрема автор відносячи право на розумний строк до процесуальних прав (с. 52-53), доводить необхідність забезпечення останнього з боку слідчого судді шляхом оскарження до суду апеляційної інстанції (с. 141-145). Таким чином, дисертант всупереч своєму висновку пропонує використання механізму апеляційного оскарження для забезпечення процесуального права на розумний строк кримінального провадження.

3). Додаткового роз'яснення потребує положення дисертанта про те, що для вирішення питання про законність та обґрунтованість обчислення строку досудового розслідування щодо особи визначальним є часове співвідношення моменту повідомлення такій особі про підозру та моменту продовження строку досудового розслідування, а не співвідношення моменту повідомлення особі про підозру та моменту об'єднання або виділення матеріалів досудового кримінального провадження (с. 125, 206).

4). Викликає сумнів виокремлення такого напрямку підвищення ефективності оскарження у досудовому кримінальному провадженні як запровадження касаційного оскарження на досудовому кримінальному провадженні (с. 195, 209). Оскільки правова регламентація та реалізація касаційного оскарження на стадії досудового розслідування може негативно позначатися на стабільності судових рішень на цьому етапі кримінального провадження та не сприяти виконанню завдання кримінального провадження в частині забезпечення швидкості розслідування.

5). Неповними виглядають пропозиції дисертанта до ч. 1 ст. 309 КПК України, що запропоновані п. 8-1 примусове відібрання біологічних зразків у особи та п. 8-2 здійснення примусового освідчування (с. 139, 244). Тому що

визначені пропозиції не узгоджуються із засадою рівності сторін кримінального провадження, оскільки не охоплюють можливість забезпечення інтересів сторони обвинувачення у досудовому кримінальному провадженні шляхом оскарження в апеляційному порядку рішення слідчого судді про відмову в примусовому відібранні біологічних зразків у особи та рішення слідчого судді про відмову в здійсненні примусового освідування.

5. Сергій КОВАЛЬЧУК, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики, Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія», опонент – дав позитивний відгук із зауваженнями:

1). Дисертант вважає нормативною прогалиною відсутність у КПК України норм, які б врегульовували оскарження рішень про проведення обшуку в житлі або іншому володінні особи і про примусове відібрання біологічних зразків та наводить аргументацію на підтвердження цієї тези (стор. 71-74). У зв'язку з цим автор пропонує запровадити механізм апеляційного оскарження ухвал слідчого судді про примусове відібрання біологічних зразків (стор. 139) і про проведення обшуку у житлі чи іншому володінні особи (стор. 141). Поряд із цим, здобувач пропонує запровадити судовий контроль за примусовим освідуванням (стор. 117) та нормативно закріпити механізм апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про здійснення примусового освідування (стор. 139). Відповідні положення знаходять відображення у висновках до розділу 2 (стор. 150-151) і загальних висновках до дисертації (стор. 207-208), а пропозиції із внесення доповнень до КПК України – у додатку Г (стор. 244). Погоджуючись із пропозиціями дисертанта в частині доцільності запровадження судового контролю за примусовим освідуванням, потрібно, водночас, визнати спірними його пропозиції щодо необхідності нормативного закріплення механізму апеляційного оскарження зазначених ухвал слідчого судді. Їх спірність пояснюється як потребою у невідкладному проведенні зазначених слідчих (розшукових) дій і необхідністю дотримання таємниці досудового розслідування, так і наявністю іншого механізму забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, стосовно яких проводяться ці дії, – визнання недопустимими доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав і свобод людини.

2). Як ще один недолік КПК України автор розглядає відсутність у ньому норм, які б передбачали механізм оскарження рішення керівника органу досудового розслідування про призначення групи слідчих або її зміну, обґрунтовує необхідність його оскарження та пропонує внести зміни до кримінального процесуального закону, якими надати стороні захисту право оскаржити зазначене рішення (стор. 101-102). Вказані положення відображені у висновках до розділу 2 (стор. 148) і загальних висновках до дисертації (стор. 205), а пропозиції із внесення доповнень до КПК України – у додатку Г (стор. 243). Водночас, із цих пропозицій залишається незрозумілим, що саме становить предмет такого оскарження (створення групи слідчих, її зміна в цілому чи участь у ній конкретних слідчих) і, відповідно, які дії повинен вчинити керівник органу

досудового розслідування в разі скасування слідчим суддею рішення про призначення групи слідчих або її зміну.

3). На стор. 195-197 дисертації здобувач до напрямів підвищення ефективності оскарження в досудовому кримінальному провадженні відносить запровадження касаційного оскарження ухвал слідчого судді та розробляє відповідні доповнення до кримінального процесуального закону. Відповідні положення містяться у висновках до розділу 3 (стор. 201) і загальних висновках до дисертації (стор. 207-208), а пропозиції із внесення доповнень до КПК України – у додатку Г (стор. 244). Аналіз зазначених пропозицій свідчить, що автор вважає за доцільне передбачити можливість касаційного оскарження всіх ухвал, постановлених судом апеляційної інстанції за результатами розгляду скарг на ухвали слідчих суддів під час досудового розслідування. Проте, такий підхід видається спірним, оскільки з позиції законодавця апеляційний перегляд ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарг на процесуальні рішення, дії та бездіяльність, у випадках, передбачених КПК України, є достатнім для досягнення завдань судового контролю. На це звертає увагу Об'єднана палата ККС ВС, яка в постанові від 31 травня 2021 року у справі № 646/3986/19 (провадження № 51-3335кмо20) вказує, що перевірки в апеляційній інстанції підлягають лише ухвали слідчого судді, які пов'язані з можливістю істотного обмеження прав, свобод та інтересів особи або мають вирішальне значення для руху досудового розслідування чи кримінального провадження в цілому. У зв'язку з цим обмеження права на апеляційне оскарження є виправданим і воно може бути пов'язане, зокрема, із заборонаю оскарження рішень слідчого судді, які не призводять ні до встановлення обмежень конституційних прав особи, ні до неможливості оскарження вже встановлених правообмежень та які не перешкоджатимуть здійсненню ефективного досудового розслідування чи кримінального провадження в цілому. Саме такий підхід відповідатиме основному завданню (призначенню) судово-контрольного провадження, яке знайшло своє нормативне закріплення в КПК України, – здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (пункт 18 частини 1 статті 3 КПК України). Поряд із цим, потрібно звернути увагу, що запровадження механізму касаційного оскарження всіх ухвал, постановлених судом апеляційної інстанції за результатами розгляду скарг на ухвали слідчих суддів під час досудового розслідування, призведе до перенавантаження суду касаційної інстанції.

4). Урегульовуючи особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, законодавець у частині 4 статті 615 КПК України передбачає особливості оскарження рішень, дій і бездіяльності прокурора, слідчого, прийнятих або вчинених ним на виконання повноважень, визначених цією статтею. Водночас, дослідження таких особливостей залишилося поза увагою дисертанта.

Результати відкритого голосування: «за» п'ять членів ради,
«проти» немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Віталію АНДРУХУ ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис тр

додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Ольга КОВАЛЬОВА